



Последње две деценије сведоци смо лавине излива „необошњаштва“ тј. покушаја босанско-херцеговачких муслимана да по сваку цену пронађу упоришну тачку за свој идентитет и тиме заокруже (закаснели) процес изградње властите нације. Реч је о пројекту који је веома повезан са српским питањем из најмање два разлога. Прво, зато се он користи за давање легитимита Босни и Херцеговини као држави, која покушава да се представи као трајна и неупитна категорија (у својим АВНОЈ-евским границама) са вишевековним континуитетом. Друго, зато што је необошњаштво пројекат којим се негира национални идентитет дела српског народа који живи западно од Дрине.

У циљу упознавања са овим феноменом велику вредност има књига Милована Ђиласа *Бошњак Адил Зулфикарпашић*

. Књига се састоји из разговора аутора са Адилем Зулфикарпашићем, човеком који се међу првима у XX декларисао као Бошњак и то у време када је тај термин био неинтересантан, па и непознат, многим његовим сународницима. Реч је о пријатељском дијалогу двојице људи који су мање-више истомисљеници по многим питањима, а који се одвија 1994. године у Будимпешти. Повремено се у разговор укључује и новинарка Надежда Гаће.

Адил Зулфикарпашић, рођен 1921. у Фочи, заправо је из братства Ченгића који по његовом признању воде порекло од Исфендијар-бега из Ак Којунлуа, туркменске државе са подручја данашњег Азербејџана, Ирака и источне Турске, коју су покориле Османлије. Том приликом Исфендијар-бег и његова породица пресељени су у град Чангру у Анадолији, а његов син Кара Осман-хан 1550. бива послан у Босну. Неко време су се по месту порекла звали Чангрлићима, што је касније промењено у Ченгић. Ово је посебно интересантно између осталог и зато што присталице необошњаштва радо

Србима пребацују да су „турска копилад“ док су они наводно „чисте крви“.



Адил тврди да се од малена осећао Бошњак, иако истиче и да је као дечак био активан у Хрватској сељачкој странци. По сопственом признању много од свог погледа на свет дугује своме оцу Хусеин-бегу, дугогодишњем радоначелнику Фоче. Његов отац био је један од људи који су се у почетку супротстављали Аустро-Угарској анексији БиХ, али су је касније прихватили. По Адиловом мишљењу био је у праву јер је био свестан да се Хабзбурзи могу супротставити Србији, од које долази претња по босанске муслимане, и јер би добили „јаког савезника да извршимо еманципацију нашег народа на европској платформи“ (Ђилас, 1994: 38). Отац му је исто тако „објаснио“ и да он није Босанац, већ Бошњак, јер је Босанац, наводно, „коњ из Босне“. А 1934. године, када је млади Адил плакао због убиства краља Александра Хусеин-бег му је рекао „немаш ти краља, он је трговац свињама. Ти си Зулфикарпашић, то није твој краљ, не треба ти за њим да плачеш“ (Ђилас, 1994: 43).

Како је још у периоду Краљевине Југославије постао члан СКОЈ-а, није необично што је Зулфикарпашић пришао партизанском покрету током Другог светског рата. Део књиге покрива и дискусију о догађајима у Фочи тих ратних година. Зулфикарпашићева оцена у многоме одудара од онога што је ушло у колективно сећање српског народа тих крајева. Он наводи како је усташком покрету у Фочи пришло свега 12 муслимана, алкохоличара и лумпенпролетера, који су побили неколико српских младића, што је довело до четничке одмазде у којима је страдало неколико хиљада Муслимана. Мада ипак истиче да и од тих четника има горих, па додаје како у Република Српска управо (тј. 1994. године) спроводи темељнији програм уништења једног народа него што је то чинио Анте Павелић са Србима.

Кроз читаву књигу се осећа контрадикција, са једне стране, Зулфикарпашићеве приче о мултиетничности, а са друге, непоштовања оних са којима би та мултиетничка држава требала да се гради. Тако, између осталог, тврди да су по његовом повратку из емиграције улице Сарајева смрделе на урин, али да тог непријатног мириса није било током грађанског рата, јер су они који имају те примитивне навике отишли на околна брда да гранатирају град.



Крај Другог светског рата Зулфикарпашић је дочекао као партизански потпуковник и помоћник министра трговине у влади НР БиХ. Међутим, није се дуго задржао и већ 1946 одлази у емиграцију, најпре у Италију, а затим у Швајцарску. Ту упознаје и Татјану Никшић, перку Анте Никшића, бившег министра полиције у влади НДХ, са којом ступа у брак. Као разлоге за емигрирање Зулфикарпашић наводи разочарење понашањем партизанских победника непосредно након преузимања власти. Под тиме подразумева бахат однос према богатим људима и одузимање имовине. У емиграцији је раскрстио са комунистичком идеологијом, што му, по сопственом признању, није било много тешко, јер није био доктринарни комуниста, те је поред Маркса и Енгелса увек ценио и Ничеа, Шопенхауера и Достојевског, али и Сафвет бега Башагића, кога су његове страначке колеге сматрали за реакционара.

У Швајцарској Зулфикарпашић ће постати либерал и тако се декларисати до краја живота. Но и поред критичности према комунизму поштовао је одређене ствари које је Тито учинио. Пре свега његово успостављање Босне и Херцеговине као посебне федералне једини и степен поштовања права мањина који је постојао у СФРЈ захваљујући успостављања аутономних покрајина у Србији. И ту се Ђилас слаже са њим

и тврди да уколико постоји нешто што су комунисти добро урадили онда је то свакако успостављање АВНОЈ-евских граница. За саму БиХ, Ђилас тврди да је формирана са циљем да се ослабе српски и хрватски национализам.

Политичка активност Зулфикарпашића у емиграцији била је прилично богата, од 1960. до 1967. уређивао је лист *Босански погледи* којима је један од главних циљева био да Муслимани (са великим М) почну национално да се декларишу као Бошњаци. То је по његовом мишљењу њихово историјско име, а тврди и да су се до 19. века тако декларисали и Срби и Хрвати у БиХ. Његово залагање за бошњаштво му је у неким периодима живота изазивало одређено разочарање јер за то није увек било слуха код самих Муслимана. Наводи тако пример Нијаза Дураковића који му је објашњавао да су комунисти морали као националну опцију да уведу „Муслиман“ јер се народ заиста тако и осећао. Као и случај Алије Изетбеговића који на самом почетку такође није био заговорник имена Бошњак. Зулфикарпашић је одржавао и бројне контакте са српском и хрватском емиграцијом, са којима је водио и дискусије о будућности Југославије. Залагао се за демократизацију и реформе, али је главни принцип, од кога није одустајао, био да никакве промене АВНОЈ-евских граница не долазе у обзир. Сматрао је и да би за Југославију било боље да свака република има своју војску, а да на савезном нивоу буду само специјалне јединице. Како је у Швајцарској стекао велико богатство на његов рачун су стизале оптужбе да се бави трговином оружјем, то је, између осталих, тврдио и српски историчар Милорад Екмечић у својој књизи

Дуго кретање између клања и орања – Историја Срба у Новом веку 1492-1992.

Зулфикарпашић то одбацује и тврди да је након што је добио отказ као новинар почео да ради као правник у неком осигуравајућем друштву и да му је након што се показао као способан директор Швајцарске банке понудио да оснује фирму са његовим сином и још једним швајцарским адвокатом, што је он пристао. Фирма је названа *Stamaco*, и основана је са почетним капиталом од 100 хиљада франака, бавила се заступањем великих светских фирми, а преко ње су ишле изградња лука, трансфер цивилних авиона и бродова и сл. Први приход је остварила тако што је за загребачку фирму Меркур испословао повољан кредит од 8% те им је банка обезбедила 20 милиона, са договором да они узму провизију. Сваки од три власника фирме зарадио је том приликом неколико стотина хиљада франака. Касније је Зулфикарпашић ту фирму откупио од њих двојице и постао једини власник. Приликом повратка у Југославију ликвидирао је фирму и тврди да су му за откуп имена *Stamaco* нудили неколико милиона, што је он одбио.

(Нео)бошнаштво Адила Зулфикарпашића

Пише: Ненад Пиваш
субота, 17 март 2018 13:41

